

A forradalom fejekendős hőse

Csorba Mária
emlékezete
Írta: Péter László

„Fiam leveléből azt látom, hogy borzalmas helyzetben lehet. Elvtársaim, eddig nem tudtalak fölszólítani benneteket, hogy segítsetek a fiamon, mert magam is börtönben voltam. A orosz proletariátus adta vissza szabadságomat. Elvtársak, hozzatok fordulókat, siessetek a fiam segítségére. Nem azért kérem ezt, mert az én fiam, hanem mert becsülettel teljesítette ő is a proletári és forradalmi kötelességét.”

André Marty, a francia kommunista képviselő a Párizsi Munkás 1925 június 28-i számában közli a guyanai pokolban haldokló Kovács Péter nevelőanyjának, Csorba Máriának fenti levelét. Cikkét így fejezi be: „Halljátok meg ennek a ragyogó anyának a hangját, és halljátok meg az én hangomat, aki egy láncra voltam verve a magyar Kommun vértanúival.”

Ki volt ez a szomorú anya, aki többé már nem láthatta fiát, a szegedi forradalom hőst, a júniusi sztrájk egyik vezetőjét, a francia militarizmus áldozatát?

Ő maga is hős volt. A forradalom fejekendős hőse.

Budapesti, szegedi, moszkvai évek

Hódmezővásárhelyen született 1874. október 10-én. Kiss Lajos klasszikus könyvéből ismerjük „a szegény asszony életét”: kiskorában líbapásztor, iskolába csak télvíz idején jár, ha járhat, ha lábbelije van alkalmas. Tizenkét éves, amikor cselednek adja anyja a részeges kántorhoz, majd tovább. Korán, 17 évesen férjhez ment Kovács Péterhez, a nála 15 évvel idősebb özevegyszerhez, a szocialista suszterhez. Húszéves Csorba Mária, amikor részt vesz a Szántó Kovács János vezette munkásszervezésben. „Futva menekültem — írta

1934-ben a Sarló és Kalapács hasábjain megjelent visszaemlékezésében — a veszedelmes helyről, ami annál érthetőbb, mert hét-hónapos állapot voltam”. „Ettől az időtől kezdve — vallotta utóbb, 1922-ben a rendőrségi kihallgatásakor — szocialista irányú könyveket olvastam, s 1908-ban léptem a nyilvánosság elé, amikor is Hódmezővásárhelyen részt vettem már a munkásmozgalmakban, megszerveztem az ottani nőmunkásokat, amely csoportnak elnöke, s mint ilyen a Szakszervezeti Tanács tagja lettem.”

Katalin, a szegedi kommunista mozgalom e korszakának kutatója. — Sikertől kapcsolatot teremteni a Szeged környéki Alsóközponthal (ma Mórahalom). Kiskundorozsmával, ezenkívül Makóval és Hódmezővásárhellyel is.”

Nehéz körülmények között, éjszakában lopózva, árokban bújkálva járta Csorba Mária a Szeged környéki falukat, tanyákat. A rendőrségi akták szerint szervező munkája kiterjedt Kecskemétre és Debrecenre is.

Február végén letartóztatták Ladvánsky Józsefet és társait, s március első napjaiban lefogták Csorba Máriát is. „A letartóztatás — írja Aranyosi Magda — napokig, hetekig tartó verést, ütlegelést, talpalást, válogatott kínzást jelentett, amelyek után még sokáig vért köpött. Csorba Mária lefogása idején negyvennyolc éves volt, alig lábalt ki egy életveszélyes tüdőgyulladásból. Még ilyen legvégült állapotban sem tudták megförti. Nem vallott.”

Az élharcosok között

Férje ivásnak adja fejét. Csorba Mária tőr, tőr, de aztán dönt: 1912-ben — nevelt fiával, ifjabb Kovács Péterrel és a kisebbikkel, édes gyermekeivel együtt — elhagyja férjét, Pestre költözik, és napszámmal keresi meg mindhármuk kenyerét. 1913-ban már Marosvásárhelyt újságot árul, 1915 nyarán ismét Pesten hivataloslag a Munkásbiztosító Pénztárnál. Ezekben az években él egy ideig Szegeden is. Nevelt fia itt is marad, ő kisebbik fiával megy a fővárosba, s a forradalom kitörése ott éri. „A Tanácsköztársaság nagy példája — írja Aranyosi Magda a Párttörténeti Közleményekben (1965. 2. sz.) — nevelte kommunista társát Máriát, az emelte a szocializmus, a kommunizmus élharcosai közé.”

A budapesti VII. kerületi Munkástanács tagjává választották, tagja lett a Forradalmi Törvényszéknek és az 500-as bizottságnak, s áprilisban kinevezték a Vörös Hadsereg egyik hadosztályának politikai megbízottjává.

A bukás pillanatában egyedül maradt. Nevelt fiát, Kovács Pétert már júniusban elhurcolták a franciák, a kisebbiket pedig meneküléskor vesztette szem elől. Ladikon kelt át a Tiszán, Romániába, onnan Csehszlovákiába szökött. 1920 nyarán Fécsett tűnt föl, a Baranyai Tanácsköztársaság székhelyén. Bécsből jött, pártmegbízattal. A baranyai háromszög kiürítéséig, 1921. augusztus 29-ig ott működött, onnan Eszékre, majd ismét Bécsbe ment. Itt Rudas László szemináriumán

készült föl hazai illegális munkára. 1921 karácsonyán érkezett Szegedre. Részt vett a városban és a környéken a kommunista párt sejtrendszereinek kiépítésében. „1922. január elején indult meg az illegális kommunista sejtke szervezése, elsősorban Szegeden — írja Gulyáné Soós

Tollal, élőszóval tovább

„Azok az eszmék — vallotta a kihallgatási jegyzőkönyv tanúsága szerint —, amiket én hirdetek, azonosak a Kommun eszméivel.” „1894. év óta a szocializmus eszméinek híve vagyok.”

A budapesti törvényszék 1922. július 28-án Csorba Máriát „az állam és a társadalom felforgatására” irányuló tevékenységeért kétévi fogságra, ezer korona pénzbüntetésre és politikai jogainak elvesztésére ítélte. Főlebbviteli tárgyalásán ezt még súlyosbították. Márianosztrán töltötte büntetésének javát. Harmintéket hónap múlva átszállították a Markó utcába: őt is fölvetették a fogoly fehértisztek ellenében kicserélendőkre jegyzékére.

Sokára, csak 1925 januárjában érkezett fogolytársával Moszkvába. Társai nevében ő válaszolt a Vörös Segély megbízottainak üdvözlő

szavaira, ő köszöntö meg a Szovjetunió segítségét. Itt találkozott kisebbik fiával. És sajnos, itt vette hírét nevelt fiának, a mozgalomban harcosfiának, Kovács Péternek tragikus halálhírét is.

Az egykori cseledány tollal vett kezébe. Érdekes lenne a Szovjetunióban, az Egyesült Államokban, Franciaországban és másutt megjelent magyar lapokból összegyűjteni írásait, visszaemlékezéseit, a szovjet életről szóló riportjait. Munkatársa volt a Sarló és Kalapácsnak is. Élőszóval is fáradozott az emigráció fiatalabb nemzedékének nevelésén, előadást tartott a Vörös Segély szervezeteiben, a moszkvai magyar klubban, gyári munkásklubokban, szakszervezetekben. Orosz hallgatóinak a magyar munkásság és parasztság helyzetéről, történelmi és akkori küzdelmeiről beszélt.

A második világháború kitörése — idézzük befejezésül ismét Aranyosi Magda róla szóló emlékezését — a Don-parti Rosztovban érte. Újra menekülni kényszerült. De szilárd meggyőződése a proletariátus ügyének végső győzelmében megingathatatlan volt. Hosszú betegeskedés után abban a biztos tudatban halt meg 1944 őszén, hogy a magyar nép eljutott a felszabaduláshoz.

Az iskolatelevízió új fél éve

Nem könnyű munka az iskolareform megvalósítása. Ezt a kemény munkát most már évek óta egyre eredményesebben igyekszik segíteni az iskolatelevízió.

Lassan oszlik az a közöny, lebecsülés vagy ellenérzés, amellyel kezdetben a pedagógusok ezt a segítséget fogadták. Egyre többen értették meg, hogy a tv nem akar póttanár lenni, nem a tanár helyettesítése a célja, hanem a tanár munkájának a segítése.

Az élmény fontosságát, erejét az oktatásban, tanulásban mindenki jól ismeri. Amit élményszerűen élünk át, szinte örökre bevésoódik tudatunkba, amit látunk, hallunk is egyszerre, alaposabban rögződik. Az élményszerűséget az oktatásban, a legkönnyebben biztosítani, a legkevesebb fáradsággal. Egyre több általános iskolában iktatják be a tv-órát a hagyományos órák közé a tanmenetekbe. Egyre jobb eredményekről számolnak be a televíziós órákkal is dolgozó tanárok.

Ez így természetes. Hisz arról van szó csupán, hogy a gyerekek rövid előkészítést követően csak be kell kapcsolni a készüléket, és a gyerekek előtt meglevenedik mindaz, amit egyébként csak a szó, esetleg a mozdulatlan kép, a betű közvetítene számára a könyvből.

Sok egyéb között például most, a második fél évben az iskolatelevízió az általános iskolák ötödik osztályosait elviszi az Olümposzra, a görög regék világába. Egy másik adás, a rómaiak házának területén című, más módon megoldhatatlan dolgot valósít meg: végigvezet római kori városainkon, fel-támasztja a korabeli világot, Szavaria, Sopron, Aquincum, Szekesfehérvár régészeti emlékeit mutatja be. Földrajzról, kémiából, fizikából is a tanmenetet kísérve áll a pedagógusok rendelkezésére a tv. A szomszédos országok legérdekesebb tájaira viszi el az ötödikeseket, a folytatódó Európai utazással például Velencébe, Nápolyba, Capribá a hatodikeseket. A fizika-, kémia-órákon olyan üzemekben, olyan technikai eljárásokba láthatnak bele, amelyekbe a kamera segítségével nem lehetne. Trükkrajz segít megértetni a fizikai és kémiai folyamatokat, jelenségeket. S nem egy órán, például a nyelvtanórán a tv-tanár kérdéseket is feltesz, időt hagyva a válasz előtt arra, hogy a gyerekek az igazi tanárnak frásban vagy szóban válaszoljanak. Így tehát még személyes kontaktus is teremthetik a képernyő és az eleven tanuló között.

Cs. M.

Gondoskodás az özekekről, fácánokról

Csongrád megye vadász-társaságai a havazások be-köszöntésével megkezdtek a téli etetést. Mint Szil István megyei vadgazdálkodási felügyelő elmondotta, az elmúlt évekhez képest lényegesen növelték a mezei „élekkamrák” számát: százötven özetet, száznyolcvan sózó és négyszázharminc fá-cán- és fogolyetető felállítá-sáról érkezett jelentés. Kilen-cs száz mázsa szemes takarmányt, hatszáz mázsa lucernaszénát és negyven mázsa nedvűs takarmányt — főleg répát — tartalékol-tak. Ebből a készletből töltik fel a szántóföldeken és a folyók árterületein elhelyezett ete-tőket. Ez a mennyiség kö-rülbelül huszonöt napra ele-gendő, attól függően, hogy milyen lesz az időjárás.

Nehéz munka három most a vadörökre, akik rendsze-resen hordják az egymástól nagy távolságokra fekvő helyekre a takarmány-után-pótlást kocsin, kerékpáron. Az etetőket úgy építették meg, hogy fedettek legyenek s a kihelyezett eleséget ne lephesse be a hó.

A vadászati idény lassan befejezéshez közeledik, s január 31-ével véget ér. Egy látványos előbefogás azon-ban még hátra van. A Ti-sza—Maros szögben özeke-t „halóznak be”, s erről fil-met is készítenek.

T. B.

A második születésnap

Műsorok, klubestek, találkozások a mihályteleki művelődési otthonban

Ahányszor csak körülnéztem a mihálytelekiek művelődési otthonában, barát-ságos, otthonias mozgalmasság vett körül. Azt nem tudom, hogy csak egy 10—20-as létszámú törzsközösség kellett volna-e a természe-tes ideartozást, vagy a falu egészen magáénak érzi-e ezt az új, éppen második szü-le-tésnapját ünneplő kultúrot-tont?

A moziból évi két vacso-rából és egy lakodalmából álló régi kultúrház képe fe-ledésbe merül. Műsorok, klubestek, találkozások ize hangulata rakódott rá, egy kívül-belül tartalmassá va-rázolt új „faluházé”, az ital-bolt és a földművesszövetke-zeti üzlet szomszédságában.

Igényelték, kivánták

A kultúrház és a mihályte-lekiek között alakuló kap-csolat történetéről a műve-lődési otthon vezetőjét, a „tanító nénit”, Kasza Julian-nát kérdezzük. Mosolyogva tiltakozik: mit mondhatna ő, kicsi még az idő a régi semmi betöltéséhez, aztán meg: megy minden a maga rendjén.

Műsorokat, plakátokat vesz elő, ami pontosan tu-dósítja az érdekelteket a havi moziműsorról, a szak-körök, klubfoglalkozások, tanfolyamok, TIT-előadások időpontjáról. Tíz szakkör-klub működik állandóan: szabás-varrás tanfolyam, ké-zimunka-szakkör, mezőgaz-dasági szakkör, foto, helyeg-gyűjtő, sakk-kör, táncklub, balettktatás, van irodalmi színpad és zenekari próba, havonta átlag négy TIT-előadás. A rendszeres pro-gramon kívül író, olvasó ta-lálkozók is vannak, meg egyéb műsoros rendezvé-nyek — és birkavacsora.

— Azt kérde, milyen a ház és a közönség kapcsola-ta, hogy milyen az embe-rekhez való viszonyunk? Tu-lajdonképpen jó, de jobb is lehetne. Az irodalmi színpad születését megelőzte már egy működő KISZ öntevé-keny színjátszócsopót —

vezető nélkül. Tanultak, da-rabjaikkal járták a környéket is. Aztán belesegítettem én is, inkább tartalmi vonat-kozásban, jelentősebb, érte-kesebb műsor szerkesztésé-ben. Később a földműves-szövetkezet igazgatósága vette gondjaiba őket, s anyagi támogatással is segí-tik a színpad és táncklub működését. És ne felejtsem ki: sokat számít a közműve-lődésben a nagyon szép, ba-rátságos és gazdag fiók-könyvtárunk.

Számítanak rá

— Az emberek kívánságát, érdeklődését beszámítják a programok szervezésénél?

— Tízennégy évig tanítot-tam itt, ismernek, és én is ismerem az ittenieket. Sokat beszélgetek velük, tudom a gondolataikat, problémáikat, le-szűröm belőlük, hogy mivel érdemes foglalkozni. Több-nyire nem fogok mellé. Jön-nek ide kívánságokkal is, ilyen meg ilyen előadás ké-ne. Egyeztet csináltam. Nyol-can jöttek el rá. De volt, hogy 180—250 érdeklődő is volt egy-egy előadáson. Még itt természetes — a mező-gazdasági könyvhét előadása vonzotta a legtöbb látogatót.

Tejes lett az eső

Vass Vince ül-lesi lakos is sze-reti a pénzt. Gyűjtögeti szor-talisan. Néha aztán az is mind-egy- milyen úton-módon gyarapo-dik a házikasz-szája.

A tejárúsítás jó üzlet. Főleg, ha többet lehet el-adni, mint amennyi-t a tehénecske megtermel. Nem, nem kérem, ez nem lehetetlen. Kipróbált, kidol-gozott módszere van ennek. A te-je hamisítás.

Vass Vince is megtevédt. Nem először bírságo-lták meg szabá-ly-sértésért. Leg-utóbb a tej miatt. A tárgyaláson nem jelent meg. Ő nem tud ér-demleges vallo-mást tenni. He-lyette aztán el-küldte a felesé-gét. Ő a követke-zőket mondta:

— Aznap éjsza-ka esett az eső. A tej 200 literes kádban, volt le-hűtve, fedetlenül. Ezért eshetett be-le az eső.

Még szerencse, hogy csak az eső. Jó hozzánk az ég. Nem küldött fa-lombot, gyíkokat, vagy más szilárd tárgyakat. Külön-ben meglehet, azok is piacra ke-rültek volna.

Ebből egy a ta-nulság, az 1200 forintot ki kell fi-zetni. Másrészt pedig okos ember nem áll ki az esőbe. S a tejet se felejtí kint az ud-varon. Mert lám-lám, mi meg nem eshet. Tejes lett az eső.

Jakab Agnes

KOVÁCS PÉTER

ANYÁMHOZ

Anyám! A te fiadnak eltört a szárnya.
Nem röpül többé.
Az élet útját benán, vándorogva járja.
Teste a földé, néma lett öröke.
Hej! Pedig egyszer, nem is olyan régen
Az eget verte,
Fűszke sásként emelkedett átál a légen,
Harcot keresve.

Dacolt viharral, erőt vett a szenvedésen.
S inkább éhezett,
De nem eséért az ígért húsón, tétienségen
Szírtért ketreccet,
Kigúnyolta a vadászt, aki rája lesett
Létére törve.
Hamis szabadság és hazug emberszeretet
Nem csalta törbe.

Ne sírj, anyám, hogy nem röpül többé rab fiad,
Sasoknak sorsa,
Gyilkos fegyvertől találva, — mire fölriad,
Lent van a porban.

(1927.)